

ASZTALOS MIHÁLY Gyermekkorom történeteiből

A következőkben gyermekkorom eseményeit idézem fel, melyek az 1940-es években történtek velem Dunakeszin.

A hegyrejáró

Dunakeszin a Hegyrejáró nevet egy utca és egy határrész is viseli. A Hegyrejáró-dűlő a település déli részétől indulva, a vasút mellett Budapest irányába, a vizenyős rétekig (napjainkban itt halad az M0-ás sztrádagyűrű) terjedt. A terület a mai állapottól eltérően végig szántóföld volt. Véleményem szerint a „Hegyrejáró” elnevezésnek a valósághoz semmi köze sincs, mivel Dunakeszin és közvetlen környékén nem hogy hegy, de még „hegyecske” sem található. Elképzelhető, hogy idősebb emberek – gyalogosan a határba menet – nehezen tudtak felkapaszkodni az út 8-10 méteres kaptatóján. Egymásközi beszélgetések során meghonosodott ez a kifejezés, s így ment át a köztudatba. Lehetséges még egy másik névadó változat is. Eszerint a Hegyrejáró-dűlő melletti lapályon átvezető kenderáztatói úton déli irányba, a Csörsz-árka felé haladva, és onnan keleti irányba nézve, a távolban a tájból kissé kiemelkedő homokvonulat látható. Elképzelhető, hogy eleink eltúlozva ezt nézték hegynek. A fenti névadási elképzelésekből is látható, hogy a közösség fantáziája mily csodálatos, s egy csaknem sík tájból hogyan tud „hegyet” varázsolni.

A Hegyrejáró-dűlőben családunknak is volt szántóföldje. Egy késő őszi napon édesapámmal takarmánytökért mentünk a magasított oldallal felszerelt stráfkocsin. Lehangelő volt a táj, az elmúlást idézte a betakarított termés után csupaszon maradt földek látványa. Egészen más volt a tavasztól őszi viruló határ. Olyankor egymást váltogató, pazar szín pompát mutatott a horizont. Ez többek között abból is adódott, hogy kicsi volt az egymás mellett sorakozó szántóföldek mérete, és ritkán fordult elő, hogy a szomszédos földbe ugyanazt a növényt ültették. A határ képe így az éppen beérő termés dominanciájának megfelelően változott. Amikor a kalászosok értek, azok aranyárga színe uralta a tájat. Aratás után átváltozott a kép, mert addigra megnőtt a kukorica, a napraforgó vagy a paradicsom, és az éppen beérő növény színe határozta meg a látképet. Amint haladtunk a kocsival a földünk felé, már messziről lehetett látni az előző napokban betakarított kukoricatörés után, a levágott és kvébebe kötött indián sátrakra hasonlító kukoricaszár gúlákat. Ugyancsak megvillantak a sárgás és halványpiros színű, halomba rakott takarmánytök kupacok.

Megérkezve, a kiscsikót szabadon engedték a rakodás idejére, had futkározzon. Kárt már nem tehetett, mert a termést a szomszédos földekről is betakarították. Ebben az évben jó volt a termés, akadtak tökök, melyek akkorára nőttek, hogy alig bírtuk őket felrakni a kocsira. A rakomány púpozásig megtöltötte a rakteret. A munka végeztével a kiscsikót visszakötöttük az anyja mellé, és készen álltunk az indulásra. Mivel a fuvar igen súlyosnak bizonyult, ezért hazafelé a vasút mellett haladó utat választottuk.

Induláskor apám a lovakat gyorsulásra ösztökölte, hogy a kocsit biztonságosan rá tudjon fordulni a dűlőútra. Ekkor történt a baj. A lendülettel haladó fogat egy pillanat alatt egy nem látható barázdába futott, ami eltérítette a forgózsámolyt (ötödik kereket) a kívánt irányból. Ennek hatására a kocsirúd óriási erővel csapódott a ló lábainak, mire az elvesztette az egyensú-

lyát és átesett a rúdon. Erre a másik ló is elvesztette az egyensúlyát, és ráfordult az alatta lévő lóra. A kiscsikót az anyja hátára rántotta a kötőfékje. A látvány rémisztő volt. Szerencsére a kocsit nem borult föl. Leugrottunk a bakról, és apám igyekezett gyorsan kiszabadítani a lovakat. Először a kiscsikót oldotta el, amit én távolabb vezettem, és próbáltam megnyugtatni. Ezután a felül fekvő anyaló szorosan feszülő istrángját oldotta ki, amihez minden erejére szükség volt. Szegény pára többszöri próbálkozás után már fel tudott állni. Majd következett a másik ló gyors kiszabadítása. Ez is csak nagy erőfeszítés árán sikerült. A már álló lovakat igyekeztünk megnyugtatni. Átvizsgáltuk, hogy nincs-e horzsolás vagy sérülés rajtuk. Szerencsére nem volt. A kiscsikót visszavezettük az anyjához, hogy megnyugodjon. Közben észrevettük, hogy a kocsirúd a csatlakozásnál megroppant, még szerencse, hogy nem okozott sérülést. Apám elment a közeli bakterházhoz szerszámért, mellyel ideiglenesen kijavította a rudat. A lovakat visszafogtuk a kocsiba. A kiscsikót odakötöttük az anyja mellé, és óvatosan elindultunk hazafelé. Útközben megbeszéltük, hogy milyen szerencsésen megúsztuk ezt a kritikus helyzetet. Ha másként alakul, és az ellenkező irányba borultak volna a lovak és a kiscsikó kerül alulra, akkor valószínű elpusztul, netán eltörik valamelyik ló lába, vagy összeroppan a bordája. Utólag már komikusnak is tűnhetett a „kicsi a rakás nagyot kíván” helyzet, de akár tragédia is történhetett volna. A szerencsés kimenetelben a sors keze is közbejátszhatott, amit meg is köszöntünk a Mindenhatónak.

A szerző a lócsös kocsinál kötött ló hátán 1940 körül

Vasútpart

Manapság ha végigsétálunk Dunakeszin a Könyves Kálmán utcán a Puskin utcától a Ferenc utcáig, az úttest és a vasút közötti, ligetes facsoport által benőtt sáv szintje majdnem megegyezik az úttest szintjével. Semmi sem emlékeztet már a gyermekkorunkban itt végighúzódó homokdomb vonulatra, amit mi csak vasútpartnak neveztünk. Kialakulása 1846-ra tehető, a Pest-Vác vasútvonal sínfektetésekor, az útvonalat keresztvező hatalmas homokdűne átvágásakor kikubikolt föld elhordásából keletkezett. Magassága a kitermelt föld mennyiségétől függött. Legmagasabb pontját a Vörösmarty utcánál érte el, ahol megközelítette a családi házak magasságát. A mélyben haladó sínek felől nézve a domb sokkal meredekebbnek és magasabbnak látszott. Mivel a zömében sárga homok kiválóan alkalmas volt építkezési és egyéb célra is, valamint járművel könnyen

A szerző kis kacsákkal

megközelíthető volt, és fizetni sem kellett érte, hordta boldog boldogtalan. Az idő múlásával így alakult ki a jelenlegi terepszint, de gyerekkorunkban izgalmas játszóhelyet jelentett a változó magasságú és csak csenevész bokrokkal benőtt hely. Szerencsés volt a mi korosztályunk, mert sok közel azonos korú gyerek lakott a környező utcákban, és mind a mai nevén Szent István Általános Iskolába jártunk. Ez nagyon megkönnyítette a közös játékok szervezését. Természetesen főleg a közeli utcákban lakó gyerekek látogattak ide. A játék nagyban függött az évszakok időjárásától. Télen jól lehetett hócsatázni és szánkózni. Jó idő esetén kedvenc időtöltés volt a számháború. Izgalmas és egyben veszélyes volt a zuhanó ugrálás, mely a vasút felőli meredek oldalon, a majdnem függőleges partfalról történő leugrásból állt. A kisebb gyerekek először az alacsonyabb ugróhelyen gyakoroltak, ami kb. 2-3 m magas volt, a gyakorlottabbak a veszélyesebb kb. 3-4 m-es részen vetették alá magukat. A puha homokba leérve vigyázni kellett, hogy jó irányba boruljon az ember, mert ha ez nem sikerült, előfordulhatott, hogy a szélső vasúti sínig is elgurult, ami nagyon veszélyes volt. Elérkezett az idő, hogy én is kipróbáljam a magasabb ugrást. Figyeltem a gyakorlottabb fiúk technikáját, és rászántam magam az ugrásra. Csodálatos és egyben félelmetes volt az első ugrás, de szerencsére jól sikerült, amit még sok másik követett. Nem is múlt el nyomtalanul a hatása, mert azon az éjjelen azzal álmodtam. Mint tudott, az álom torzít, és úgy éltem át mintha a templomtoronyból vettem volna alá magamat egy véget nem érő zuhanásban. Az álomból zihálva és heves szívdobogással riadtam föl. Sok gyakorlással később már rutinszerűvé vált az egész.

A vasútparton majdnem tragédiával végződött eset is történt. Két nagyobb és egy kisebb fiú elhatározta, hogy saját maguk részére barlangot ásnak. A puha homokban gyorsan befúrták magukat, már nem is látszottak ki, amikor rájuk omlott a fölöttük lévő föld. A kívül tartózkodó kisfiú észlelve a bajt elrohant segítséget hívni, és rohantában torkaszakadtából kiabálta: segítség-segítség, két fiúra rászakadt a homokfal. Egy közeli udvaron tartózkodó férfi egy lapátot magához ragadva szaladt a színhelyre, és teljes erőből elkezdte lapátolni a földet. A kijebbn lévő fiút sikerült is gyorsan kimentenie, neki az ijedtségen kívül nem lett semmi baja.

A beljebb lévő fiúra sok föld zúdult, mire kimentette már szinte élettelen volt, és alig kapott levegőt. Azonnal orvoshoz vitték, aki kórházba irányította a sérült gyereket. Pár napi megfigyelés után hazaengedték. Az eset híre gyorsan elterjedt a környéken, és a szülők szigorúan megtiltották ezt a veszélyes játékot.

A legnagyobb játszások az iskolai szünidőben voltak. Milyenek a gyerekek, a maguk módján leutánozzák a felnőtteket. Mind több hír volt halható a II. világháború harcairól, csatákról, lövészárkokról. Mi is valami ilyesmit akartunk játszani. Apránként megérlelődött bennünk, hogyan lehetne ezt megvalósítani. Az elképzelésünk az volt, hogy a vasútpart legmagasabb pontjánál kiépítünk egy jól védhető harci állást. A viszonylag sík dombtető közepén kimélyítettünk egy parancsnoki állást, és a peremnél körbefutó árkot, aminek a külső peremét a kiásott földdel magasítottuk. A külső lövészárkot összekötöttük két helyen a belső résszel, az erőátcsoportosítás céljából. A katonásdi játékunknak híre futótűzként terjedt, és a település más részéből is voltak jelentkezők, akik rögcstáival el akarták tőlünk foglalni az erődítményünket. Őrséget szerveztünk a váratlan portya kivédésére. A gyakorlatozás közben nagy mennyiségű muníciót, röögöt halmoztunk föl. Mivel várható volt sérülés, ezért a hozzánk csatlakozó három lánynak volt feladata a sérültek ellátása. Végre elérkezett a csata napja. Aki csak tehetett ott volt. Egyszer csak a távolban feltűntek a támadók, és hangos csatakiáltásokkal közeledtek. Mi is harci kiáltással válaszoltunk. Az izgalom a tetőfokára hágott. Körbefogták az erődítményt, és több irányból is megindították a támadást, a magukkal hozott röögöket felénk hajigálva. Mi a lövészárokból viszonzottuk a dobálást. A közel azonos erőviszonyok izgalmassá tették a harc kimenetelét. Volt egy pillanat, amikor úgy látszott, hogy egy ponton betörnek a lövészárkokba, de erősítéssel sikerült vissz-szaverni a támadást. Ekkor megfordult a csata sorsa, és fokozatosan hátrébb szorítottuk őket, majd kitorve az állásból megfutamtítottuk a támadókat, akik fejvesztve elmenekültek. Hatalmas üdvrivalgással ünnepeltük győzelmünket, és a futva távozók után kiabáltuk, hogy „gyávák-gyávák”. A harc során megsérült katonáinkat szinte hősként ünnepeltük. Még aznap este hatalmas tábornózzal ünnepeltük győzelmünket. Lázás készülődés közben ki mivel tudott hozzájárult a tábornózz készítéséhez. Hoztunk hasábfát, kenyeret, szalonnát, kolbászt, hagymát és mindent, még ami csak kellett, volt, aki nyársvesszőt faragott. Hatalmas tüzet raktunk, és vidáman fogyasztottuk a szalonnaszírral megcsepegtetett kenyeret és más finom falatokat. A nagy vigalomra még felnőttek is odajöttek, akiknek lelkesen meséltük a csata érdekesebb jeleneteit. A rögcsta volt a vasútdomb legnagyobb eseménye, és ahogy kinőtünk ebből a korosztályból, már csak egymásközi beszélgetéseinkben emlegettük az akkor hőstettként átélt eseményeket.

A szerző első biciklijén

